

QAYTA NIKOHDAGI OILALARDA OTA-ONA VA FARZAND MUNOSABATLARINING PSIXOLOGIK JIHLARI

Otanazarova Muhayyo Uktamovna,
Toshkent amaliy fanlar universiteti, "Psixologiya" kafedrasida assistenti
<https://doi.org/10.53885/edinres.2024.03.1.074>

Annotatsiya: Zamonaviy jamiyatda qayta turmush qurishning mavjudligi juda keng tarqalgan hodisa. Qayta nikohlar, qoida tariqasida, ajralish natijasida yangi shaklga aylanadi va unda oldingi nikohdagi farzandlari ham yashay boshlaydi.

Kalit so'zlar: Qayta turmush, shaxsiyat rivojlanishi, oila, ajralish, ruhiy salomatlik, psixik buzilishlar, emotsional zo'riqish, stress, depressiya.

ОСОБЕННОСТИ ДЕТСКО-РОДИТЕЛЬСКИХ ОТНОШЕНИЙ В СЕМЬЯХ ПОВТОРНОГО БРАКА

Otanazarova Muxayё Uktamovna,
Tashkentский университет прикладных наук, ассистент кафедры «Психология»

Аннотация: Существование повторных браков – весьма распространенное явление в современном обществе. Повторные браки, как правило, становятся новой формой в результате развода, и в нем начинают жить и дети от предыдущего брака.

Ключевые слова: Повторный брак, развитие личности, семья, развод, психическое здоровье, психические расстройства, эмоциональное напряжение, стресс, депрессия.

FEATURES OF CHILDREN-PARENT RELATIONS IN FAMILIES OF REMARRIAGE

Otanazarova Muxhayo Uktamovna,
Tashkent University of Applied Sciences, assistant at the Department of Psychology

Abstract: The existence of remarriages is a very common phenomenon in modern society. Remarriages usually become a new form as a result of divorce, and children from the previous marriage also begin to live in it.

Key words: Remarriage, personality development, family, divorce, mental health, mental disorders, emotional stress, stress, depression.

Kirish. Qayta turmush qurish- bu eski va yangi oilaviy hayotning kombinatsiyasidir. Qayta turmush qurgan kishilarning oilaviy taqdiri asosan bir-biridan farq qiladi. Turli xil holatlar va omillarning o'zaro bog'liqligi bolaning yangi oilaga moslashishiga yordam beradigan yoki to'sqinlik qiladigan o'ziga xos fonga aylanadi. Va keyin, kattalar uchun qayta turmush qurish, yolg'izlik davrining tugashini anglatadi, bu quvonch uchun sababdir. Bolalar uchun bu voqea qiyin bosqichning boshlanishini nazarda tutadi, unga ota-onalarning ajralishi yoki ulardan birining o'limi paytida boshdan kechirgan yo'qotish og'rig'i qo'shiladi. Bu uning uchun katta stressdir. Albatta, bola qattiq ruhiy jarohat oldi: u sevgan ikki kishi ajralishdi. U atrofida bo'lmaganlar haqida faqat yaxshi narsalarni eslaydi. Ko'pgina bolalar uchun bunday o'zgarish sodiqlik hissi bilan bog'liq katta muammo tug'diradi: «Agar men onamning yangi hamrohini sevsam, dadamga xiyonat qilaman».

Yana bir narsa - tuzatib bo'lmaydigan yo'qotishlar borligini, farzandlarimizning oilada paydo bo'lgan yangi odam qondira olmaydigan ehtiyojlari borligini tan olishimiz kerak. Bola qanchalik shokni boshdan kechirsa, uning atrofidagi kattalarni azoblashga bo'lgan ehtiyoj shunchalik kuchli bo'ladi. U o'zini yomon tutadi, chunki u o'zini yomon his qiladi. Bola (va kattalar ham) tashqi boshqaruvni qo'lga olishga intiladi, chunki u uni yo'qotayotganini his qiladi. Ko'pgina bolalar, agar ular «bunday narsa qilsalar», ular yo'qolgan oila yana birga bo'ladi, degan tuyg'ulari hayratda qoldiradi. Uning e'tibori orbitasida unga notanish odam paydo bo'lishi bilanoq, bola darhol boshqarib bo'lmaydigan kichik yirtqich hayvonga aylanadi, unga hech qanday maslahatlar ta'sir qilmaydi

Muhokama. Psixologik tadqiqotlarning ko'rsatishicha, oila buzilishi sharoitida ona bola uchun asosiy, ba'zan esa yagona tayanch va psixologik himoya manbaiga aylanadi. Qayta turmushga chiqqanida, u o'zining shaxsiy hissiy holatiga berilib, har doim ham bola va ona o'rtasidagi hissiy aloqalar zarurligini

anglay olmaydi, bolaning hissiy tajribasini ko'ra olmaydi va ularning sabablarini tushuna olmaydi. Hayotda qayta turmush qurish bilan onaning e'tibori ikkinchi turmush o'rtog'iga o'tadigan holatlar ko'p. Natijada, uning bola bilan hissiy munosabati keskin kamayadi va qashshoqlashadi. Ona va bola to'liq bo'lmagan oilada qancha uzoq yashagan bo'lsa, onaning e'tiborining yangi turmush o'rtog'iga, keyin esa ikkinchi nikohdan bolaga o'zgarishi bola uchun shunchalik sezilarli bo'ladi. Taxmin qilish mumkinki, ona va uning o'g'li yoki qizi birinchi turmushidanoq o'rtasidagi aloqalarning qashshoqlashishi va rasmiylashtirilishi bolalarda xulq-atvor buzilishlarining turli shakllarini va ularning chuqur hissiy kechinmalarini keltirib chiqaradi.

Shunday qilib, onaning qayta turmush qurish kontekstidagi bolalar tajribasining tabiati ona-bola o'rtasidagi hissiy aloqaning sifati bilan bog'liq. Ona va bola o'rtasidagi hissiy bog'liqlik qanchalik kam bo'lsa, bolalarning yaqinlari tomonidan ularga bo'lgan sevgisiga nisbatan ishonchsizlik hissi shunchalik sezilarli bo'ladi. Agar ilgari munosabatlarda uchta ishtirokchi bo'lsa, endi ikkitasi bor: bola va ota yoki bola va ona. Har bir ota-onalar bilan munosabatlar o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'ladi va muayyan majburiyatlarga ega. Oddiy oila uchun g'ayritabiiy vaziyat yaratiladi, bunda ota-onalar o'rtasidagi munosabatlar bolaning tug'ilishidan oldin sodir bo'ladi. Qayta turmush qurishda, ota-onalar va bola o'rtasidagi aloqa allaqachon shakllangan bo'lsa, onaning yoki otaning sevimlisi uchinchi o'rinda turadi va bu ma'lum qiyinchiliklarni keltirib chiqaradi.

Bu ota-onalar va bolani bir-biriga yaqinlashtiradi va yangi odam unga nisbatan hasad bilan kutib olinadi. Qizi onasiga: «Bizga boshqa ota kerak emas», deydi. O'g'li onasi turmush qurgan insonga qarab: «Bu yerda siz kerak emassiz, biz sizsiz yaxshi yashaymiz. Menga esa ikkinchi ota kerak emas, mening otam bor», - deydi. Bolaning kelajakdagi o'gay otasini yoki o'gay onasini idrok eta olmasligi tabiiydir. Onaning ikkinchi nikohi asosida shakllangan oiladagi bolaning mavqei, o'ziga xos tarzda, alohida va qiyin kichadi. Yangi tashkil etilgan oilada o'gay ota-bola munosabatlaridagi qiyinchiliklar tufayli bolaning hissiy va axloqiy rivojlanishi uchun sharoitlar yomonlashadi. Bu ko'pincha erkakning er va ota sifatida o'z rolini amalga oshirishga qodir emasligi, ba'zan esa istamasligi tufayli sodir bo'ladi. Kattalar va bolalar o'zlarining xotiralarini, qo'rquvlarini va fantaziyalarini yangi oilaga olib kelishadi.

Ikkinchi nikohdan umidlar ba'zan katta bo'ladi: «Siz oldingisidan yaxshiroq bo'lishingiz kerak» kabi umidlar va kutuvlar kuchli bo'ladi. Birinchi va ikkinchi nikohlar o'rtasida taqqoslash mavjud bo'ladi. Asosan birinchi nikohda tarbiyaviy rollar o'z vaqtida ajralib, bir-biriga ergashgan, ikkinchisida ular bir-birining ustiga chiqadi, bu esa oiladagi keskinlikni oshiradi.

Tavsiyalar. Turmush o'rtoqlarga bolaning psixologik va hissiy farovonligini saqlab qolish uchun ota-onalar rollari doirasida sobiq hamkor bilan munosabatlarni saqlash muhimligini tushuntirish kerak. Agar bola bilan yashamaydigan ota-onalar bilan munosabatlar halokatli yoki umuman yo'q bo'lsa, bola uchun yangi oilaga moslashish osonroq bo'ladi. Agar tabiiy ota-onalar bilan ijobiy munosabat mavjud bo'lsa, yangi oila a'zolariga u bilan aloqa qilishni taqiqlamaslikni, bolaning his-tuyg'ulariga alohida noziklik va ehtiyotkorlik bilan munosabatda bo'lishni, unga yangi vaziyatga moslashish uchun vaqt berishni, uni ta'minlashni tavsiya qilish kerak. Qo'llab-quvvatlash bilan, yaqinlik o'rnatish jarayonini majburlamang, qattiq tarbiyaviy choralarni qabul qilmang. Bolani o'gay ona yoki dadaga chaqirishga majburlamaslik kerak.

Ba'zi hollarda, mas'uliyat sohalari va bolaga ta'sir qilish sohasini taqsimlashda yordam berish uchun bolaning tabiiy otasini (onasini) maslahatlashuvga taklif qilish tavsiya etiladi. Bola bir ota-onadan boshqasiga qasos olish vositasiga aylanmasligi juda muhimdir. Agar bir yoki ikkala tomondan ajratilgan ota-onalar tomonidan bolani manipulyatsiya qilish faktlari aniqlansa, oldingi munosabatlarni yakuniy tushuntirish va hissiy jihatdan yopish uchun ota-onalar yig'ilishini tashkil qilish tavsiya etiladi. Ushbu uchrashuvning maqsadi ular o'rtasida ota-onalar sifatida keyingi o'zaro munosabatlari masalalari bo'yicha kelishuv tuzish bo'lishi kerak. Bola ota-onasi ajrashganiga qaramay, hamma uni o'z farzandi deb bilishini va uni sevishini bilishi muhimdir.

Shuni ta'kidlash kerakki, har qanday shaklda nikoh tanqidi bolaning ongiga salbiy ta'sir ko'rsatadi va hissiy jarohatlarga olib kelishi mumkin. Ona bolaning yangi eri bilan munosabatlarini o'rnatish uchun javobgarlikni o'z zimmasiga olmaydi. Ehtimol, ular bu munosabatlarni o'zlarini yaratishlari mumkin. Shu bilan birga, ona oilada yangi odamning kelishi bilan bolaga xavfsizlik hissi va hissiy tinchlikni ta'minlashga harakat qilishi kerak. Birinchi turmushidan bo'lgan bola o'zi bilan yengish qiyin bo'lgan kuchli his-tuyg'ularni boshdan kechirish huquqiga ega bo'lishi kerak va onaning ularga qarshi turishga

tayyor bo'lishi muhimdir. Shunday qilib, siz bolangizni his-tuyg'ulari uchun mas'uliyatni o'z zimmasiga olishga o'rgatishingiz mumkin. Ona bolaning ketgan ota-onasiga bo'lgan bog'liqlik hissini buzmasligi kerak. Hissiy jarohatni boshdan kechirish kerak, inkor etmaslik kerak. Siz bolaga oldingi narsaning yo'qolishini boshdan kechirishni, oldingi qo'shimchalarni yo'qotish uchun qayg'urishni taqiqlay olmaysiz. Ona ham bolasini hissiy jihatdan «tashlab qo'ymasligi» yoki u bilan muloqotni cheklamasligi kerak. Ona bilan muloqot bolaga hayotiylik olib keladi.

O'gay otaning ota-ona roliga moslashishi, agar u bola bilan o'ynoqi muloqotni qadrlasa va o'z farzandini xotining bolasi bilan solishtirishdan qochsa, yanada muvaffaqiyatli bo'ladi. O'gay ota xotining ota-onalik tuyg'ularini hurmat qilishi va har qanday vaziyatda «qat'iy odamning qo'lini» ko'rsatishga intilmasligi kerak. Onasi bilan qolgan bola beixtiyor yolg'iz o'zidan oldin ikkitadan olgan hamma narsani talab qiladi. Ona ham oilani saqlab qola olmagan uchun bolasi oldida o'z aybini og'riqli his qilishi mumkin. Bola yangi oila a'zosiga hasad va tajovuzkorlik bilan munosabatda bo'lishi mumkin, chunki onaning e'tibori boladan yangi turmush o'rtog'iga o'tadi. Bunday vaziyatda bolaning yangi bo'lajak turmush o'rtog'i bilan munosabatlarini ular birga yashashdan oldin ham yaxshilashga harakat qilish kerak. Bolalar yoki erkaklar tomonidan ishonchsizlik uzoq davom etadigan mojaroga aylanishi mumkin, bu keyinchalik onaning yangi turmush o'rtog'i bilan munosabatlariga ta'sir qilishi mumkin.

Shu bilan birga, tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bolaning qarshiligi va onasining yangi turmush o'rtog'iga ishonchsizlik faqat yangi oila hayotining dastlabki davrida paydo bo'lishi mumkin. Agar turmush o'rtolarda ularni yengish istagi bo'lsa, bu qiyinchiliklarni to'liq bartaraf etish mumkin. Ona qiziga yoki o'g'liga faqat bitta tabiiy ota borligini, abadiy aziz va boshqa bo'lishi mumkin emasligini tushuntirishga harakat qilishi kerak. Oila qurmoqchi bo'lgan yangi eri uni almashtirish huquqiga da'vo qilmaydi. U do'st, yordamchi, sevimli odam bo'ladi. Bola bilan suhbatni boshlaganda, ona yangi eri bola bilan munosabatlarni o'rnatishga tayyor ekanligiga ishonch hosil qilishi kerak. Statistika ma'lumotlarga ko'ra, yangi oila qurishga muvaffaq bo'lganlarning ko'pchiligi ajrashgandan keyin ikki-uch yil ichida buni qilishdi.

Xulosa. Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash joizki, agar qayta nikohda erkak yoki ayol ota yoki onaning o'rnini egallab, amaliy vazifalarni bajaradigan bo'lsa, bu ularning bolaning haqiqiy ota-onasi bo'lganligini anglatmaydi. Ko'pincha bolalar va hatto ularning ota-onalari yangi kelganga kerakli vakolatni berishdan bosh tortishadi va bu katta muammo tug'diradi. Shu sababli, sherigingiz bilan ushbu mavzularda o'z vaqtida suhbatlashish juda muhimdir, chunki oila tuzilishi bilan bog'liq muammolar faqat bir qarashda yotoqxonaning muammolari bo'lib tuyuladi, bu erda hech bir tomon janjal nima ekanligini tushunmaydi. Har bir inson egallagan joyni, ona va o'gay otaning oilaning qolgan a'zolari bilan o'rnatmoqchi bo'lgan munosabatlari turini boshidanoq aniq belgilab olish va bu chalkashlik va tushunmovchiliklarga yo'l qo'ymaslik uchun hammaga tushunarli bo'lishini ta'minlash kerak. Shunday ekan, qayta nikoh arafasida turgan shaxslarni yangi turmushga moslashish, shaxslararo munosabatlarga kirishish, o'rtadagi farzandlari bilan ijobiy psixologik aloqa o'rnatish, adekvat xulq-atvor reaksiyalaridan foydalanishga o'rgatish o'zbek psixologlari oldida turgan dolzar vazifalardan biridir.

Adabiyotlar

- Андреева, Т. В. Семейная психология: учеб. пособие / Т. В. Андреева. – СПб.: Речь, 2004. – 244 с.
- Асқарова, Н. А. (2022). Влияние родительского отношения на психологическое здоровье детей.
3. Лофас, Ж. Повторный брак: дети и родители / Ж. Лофас, Д. Сова. – СПб.: Питер-Пресс, 2006. – 320 с.
4. Олифирова, Н. И. Психология семейных кризисов / Н. И. Олифирова, Т. А. Зинкевич-Куземкина, Т. Ф. Велента. – СПб.: Речь, 2006. – 360 с.
5. Otanazarova M.U. Shaxsning shakllanishida oila, pedogog va psixolog hamkorliginig psixologik xususiyatlari. Ta'lim va innovatsion tadqiqotlar jurnali, 2024, № 1.
6. Хоментаскас, Г. Т. Семья глазами ребенка / Г. Т. Хоментаскас. – М.: Педагогика, 1989. – 160 с.
7. Abdivalieva, A. N. (2023). PSYCHOLOGICAL CAUSES OF EMOTIONAL PROBLEMS IN SCHOOLCHILDREN. International Journal of Advance Scientific Research, 3(09), 85-89.